पराशरः शाक्त्यःअग्निः। द्विपदा विराट्

श्रीणन्नुप स्थाद्दिवं भुरण्युः स्थातुश्चरथमक्तून्व्यूर्णोत्॥ १.०६८.०१

परि यदेषामेको विश्वेषां भुवद्देवो देवानां महित्वा॥ १.०६८.०२

श्रीणन्- मनुष्यैर्देवान् मिश्रयन्। दिवम्- द्युलोकम्। उप स्थात्- उपतिष्ठति। भुरण्युः- हविषां भर्ता। स्थातुः चरथम्- स्थावरजङ्गमम्। अक्तून्- रात्रीः। व्यूर्णोत्- विशेषेण आच्छादयति। एषाम्- एतेषाम्। विश्वेषाम्- सर्वेषाम्। एकः- अद्वितीयो हितः। भुवत्- भवति। देवानाम्- द्योतनशक्तीनाम्। महित्वा- स्वमाहात्म्येन। देवः- द्योतकः। भुवत्- भवति ॥१ ॥२ ॥

आदित्ते विश्वे क्रतुं जुषन्त शुष्काद्यद्देव जीवो जनिष्ठाः॥ १.०६८.०३

भजन्त विश्वे देवत्वं नाम ऋतं सपन्तो अमृतमेवैः॥ १.०६८.०४

यत्- यदा। शुष्कात्- शुष्कात्काष्ठादित्याधिभौतिके। जडकोशप्रतीकादित्याध्यात्मिके। जडशरीरे। देव। जीवः- चैतन्यरूपः। जनिष्ठाः- प्रादुर्भूतः। तदा। आत्- तदनन्तरम्। ते-भवतः। क्रतुम्- प्रज्ञाम्। विश्वे- सर्वे। जुषन्त- सेवन्ते। एवैः- त्वां गन्तृभिः भावनैः। सपन्तः- त्वां प्राप्नुवन्तः। देवत्वं नाम- दिव्यम्। अमृतम्- अमृतस्वरूपम्। ऋतम्- सत्यम्। विश्वे- सर्वे। भजन्ते- सेवन्ते ॥३ ॥४ ॥

ऋतस्य प्रेषा ऋतस्य धीतिर्विश्वायुर्विश्वे अपांसि चक्रुः॥ १.०६८.०५

यस्तुभ्यं दाशाद्यो वा ते शिक्षात्तस्मै चिकित्वान्रयिं दयस्व॥ १.०६८.०६

Dr. Rangani

ऋतस्य- प्रकृतिनियतेः। प्रेषाः- इच्छुकः। ऋतस्य। धीतिः- धारकः। विश्वायुः- सर्वोज्जीवनः। विश्वे- सर्वे। अपांसि- कर्माणि। चक्रुः- तदर्थं चक्रुः। यः। तुभ्यम्- सर्वभूतहितक्रतवे भवते। दाशात्- ददाति। यः। ते शिक्षात्- भवद्विषयां विद्यां ददाति। तस्मै- तस्मै उपासकाय। चिकित्वान्- जानन्। रयिम्- दानयोग्यं धनम्। दयस्व- देहि ॥५॥६॥

होता निषत्तो मनोरपत्ये स चिन्वासां पती रयीणाम्॥ १.०६८.०७

इच्छन्त रेतो मिथस्तनूषु सं जानत स्वैर्दक्षैरमूराः॥ १.०६८.०८

होता- देवानामाह्वाता। मनोरपत्ये- मनुष्यस्य पुत्रभाग्यार्थम्। निषत्तः- सन्निहितः। सः। चित्- एव। आसाम्- पुत्रेप्सूनाम्। पतिः- पालकः। रयीणाम्- प्रजननशक्तिभूतसंपदाम्। पतिः- पालकः। अमूराः- अमूढाः। तनूषु- स्वशरीरेषु। मिथः- संसृष्टमेकीभूतं प्रजारूपेण परिणतम्। रेतः- पुत्रोत्पादकवीर्यम्। इच्छन्त- अकामयन्। स्वैर्दक्षैः- स्वकीयसामर्थ्यैः। सम्- सम्यक्। जानत- त्वदनुग्रहं पुत्ररूपमवगच्छन्ति ॥७॥८॥

पितुर्न पुत्राः क्रतुं जुषन्त श्रोषन्ये अस्य शासं तुरासः॥ १.०६८.०९

वि राय और्णोद्दुरः पुरुक्षुः पिपेश नाकं स्तृभिर्दमूनाः॥ १.०६८.१०

ये। अस्य- धर्मस्य। शासम्- अनुशासनम्। तुरासः- वेगवन्तः। श्रोषन्- शृण्वन्ति। ते। क्रतुम्- सर्वभूतहितक्रतुम्। जुषन्त- सेवन्ते। पुरुक्षुः- बह्वन्नः। रायः- दानयोग्यसंपन्मयानि। दुरः- नाकद्वाराणि। वि और्णोत्- विवृणोति। सः। दमूनाः- स्ववासस्थाने ऋताख्ये चित्तस्थापकः। दान्तमना इति यास्कः। स्तृभिः- प्राप्तव्यैर्गुणैरिति दयानन्दः। नाकम्- दुःखरहितमानन्दभूतं द्युलोकम्। पिपेश- ततक्ष ॥९॥१०॥

Dr. Rangaji